

СРПСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

СРПСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Том II

В – Вшетечка

МАТИЦА СРПСКА
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

НОВИ САД – БЕОГРАД 2013

у преговорима око продаје Конавала Дубровчанима. У једној поруци од 8. X 1423. Дубровчани га, уз Браила Тезаловића, наводе као главног противника њихових покушаја да се домогну половине Конавала која је припадала војводи Радославу. Ова Дубровачка вест уједно представља и последњи познати податак о **В.** који се више не појављује у изворима.

ЛИТЕРАТУРА: П. Тошковић, „Крстјанин Влатко Мурлић и његово доба (1403–1423)”, *Croatia Christiana Periodica*, 1995, 35. С. Рудић

ВЛАТКО УДИНСКИ, јунак бугарштице који је 1555. хварски рибар Никола Зет „србским начином” испевао Петру Хекторовићу *Рибане и рибарско пријоварање*, Венеција (568). Имена протагониста – Радосав Сивеинац и **В. У.** – сведоче о простору са којег ата песма потиче (Турн Северин, Видин) и говоре у прилог тези да је српски северозападни крај у XV в. поседовао песме у дугом стиху, које су миграцијама дошле до Приморја, где су забележене (В. Јагић, А. Серенсен, М. Јангић).

ЛИТЕРАТУРА: В. Јагић, *Изабрани краћи сјисци*, Зг 1948; А. Серенсен, *Прилози историји развоја српског јуначког јесничтва*, Бг – Н. Сад 1999; М. Панчић (прир.), *Народне јесме у зајисима XV – XVIII века. Антилопија*, Бг 2002. Л. Делић

ВЛАТКО ХЕРЦЕГОВИЋ КОСАЧА, кнез, херцег (? – ?, 1429/1430 – Раб, пре марта 1489). Млађи син Стефана Вукчића Косаче и Јелене Балшић. Од 1433. спомиње се у Дубровачким актима о Сандаљевој заоставштини. Он и његов старији брат Владислав 1438. нису имали 14 година, па због тога нису могли подићи новац наслеђен од Сандаља Хранића. У тестаменту Јелене Балшић, Сандаљеве удовице, од 25. XI 1442. кнезу **В.** је остављена „кругла мала”. У време рата са Дубровником и током Владислављеве побуне (1452–1453) он је остао уз оца, што се види и по томе што је 1452. херцег са сином упутио посланство у Венецију. Дубровчани су у то време обавештавали Владислава о томе да **В.** покушава да заузме његово место. Помирењем у јулу 1453. изгубио је повлашћени положај код оца. У пролеће 1455. ожењен је рођаком грофа Урлиха Цељског. Тај брак је трајао неколико година, а 1463, када су Турци освојили Босну, његова бивша жена је боравила у Дубровнику. У јесен 1455. преко Дубровника је, као очев посланик, путовао у Венецију где је дочекан са почастима. У пролеће 1461. браћа су била у добрим односима, али је на свечаности крунисања Стефана Томашевића херцега Стефана заступао **В.**, а не старији син. Сукоб Владислава и херцега Стефана је избио 1462–1463, а **В.** је опет остао уз оца. Учествовао је у ослобађању градова од Турака и у јулу 1463. заузео град Кључ. **В.** и полубрат Стефан нису

издвојили своје територије од оца у подели коју је изнудио Владислав.

Током 1464. браћа су била у добрим односима, **В.** је ратовао против Турака у источним деловима херцегове државе. Био је рањен или болестан, па се повукао на дубровачку територију где се лечио од августа до октобра 1464. Почетком 1465. избио је нови сукоб између херцега и синова. Маја месеца **В.** се спремао на пут у Угарску. Турци исте године освајају херцегову земљу све до Приморја, а у мају 1466. умире херцег Стефан. Из његовог тестаментa се сазнаје да је **В.** одређен за наследника. Титулу херцега од Светога Саве преузео је у августу 1466. Велике непријатности је имао око извршавања очевог тестаментa јер је угарски краљ забранио Дубровчанима исплату због дуговања према круни. Дубровчани су 1469. под притиском Турака пристали да издају заоставштину херцега Стефана, те је она до 1470. подељена међу браћом.

У спољној политици херцег **В.** је одлучно наступао против Турака, а 1468. успео је да зароби турског војводу Ахмета. Ипак, почетком 1470. се потчинио и постао султанов вазал. Од Турака је добио Требиње и Попово, тако да се његова територија простирала од Новог до Неретве. Покушавао је да потчини острво Посредњицу у делти Неретве, што га је доводило у сукобе са Влатковићима и Дубровником. Султан му је убрзо одузео Попово и Требиње. У периоду 1473–1475. успео је да изгради цркву Св. Стефана у Новом. Склопио је нови брак са Маргаретом Марцано, рођаком краља Ферантеа. Свадба је прослављана у јулу 1474, уз присуство сестре Катарине, босанске краљице. Пре овога од њега се одвојио млади Стефан, одведен је на Порту, примио ислам и добио име Ахмет. Са братом Владиславом се измирио, па су 1476. обојица били у Венецији. **В.** је нашао савезника у Ивану Црнојевићу, који је био ожењен његовом сестром Маром. После краћег ратовања са Турцима 1477. Иван се повукао, а **В.** је потучен и гоњен до зидина Новог. Од 1478. Турци захтевају да им се преда Нови и оно што је остало од херцегових земаља. Мир Турске и Венеције 1479. лишио је **В.** озбиљне млетачке подршке, а он је тражио подршку угарског и напуљског краља. Одред угарских ратника је стигао у Нови и запосео једно од два градска утврђења, а напуљски краљ је упутио две галије које су пловиле око Новог. После дуге опсаде град се предао, а угарска војска је остала у горњој тврђави до краја јануара 1482, када се предала и била пуштена да оде.

В. је додељена мала територија „код неретњанских планина”. Већ 1486. та територија, која му је додељена за издржавање, била је у рукама других. Херцег **В.** је нашао уточиште на млетачкој територији, на острву Рабу, где је и умро. У браку са Маргаретом

имао је три сина, од којих је само Јован преживео и продужио венецијанску грану Косача.

ЛИТЕРАТУРА: Ј. Тадић, „Нове вести о паду Херцеговине”, И. Божић, „Млечани према наследницима херцега Стефана”, ЗФФБ, 1962, 2; С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, Бг 1964; В. Атанасовски, *Паг Херцеговине*, Бг 1979; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, Бг 1996.

С. Мишић

ВЛАТКОВИЋ, Андрија, војвода, калуђер (? – ?, 1488). Најмлађи син Влатка Ђурђевића и брат војводе Иваниша Влатковића. У односу на осталу браћу, касно се јавља у изворима. Замонашио се између 1458. и 1460, а 1461. у име браће примио је „провизију”. Био је уз њих када су се, уз угарску подршку, учвршћивали у Крајини (1466–1468). У преотимању посела херцега Влатка подржавали су их и Дубровчани. У време борби око Вргорца (1470), које је предводио Жарко Влатковић, **В.** је ишао у мисију за свог брата у Дубровник као фра Августин. Као франевачки редовник последњи пут се помиње 1476. Влатковиће су из долине Неретве убрзо истерали Турци. У овим несигурним временима фра Августин је напустио манастир, прешао на страну Турака јер је 1481. био у служби санџакбега Ајаза као војвода. Турци су му дали поседе у нахијама Вргорац, Љубушки и Приморје, одакле су почетком 70-их година XV в. истерали његову браћу. То је тзв. Августинова Хумска земља која обухвата добар део Крајине. Њега су, као турског човека, ухватили Мађари из тврђаве Кош 1488. и погубили га по наређењу краља Матије Корвина, а сахрањен је у Заострогу.

ЛИТЕРАТУРА: М. Динић, *Дубровачки шрибути*, Бг 1935; В. Атанасовски, *Паг Херцеговине*, Бг 1979; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, Бг 1996.

С. Мишић

ВЛАТКОВИЋ, Бранко, биолог, универзитетски професор (Нова Градишка, Хрватска, 6. IV 1902 – Београд, 28. XI 1980). Као студент Биолошке групе Филозофског факултета 1923. био је постављен за практиканта Министарства просвете у Зоолошком заводу Универзитета у Београду, где је радио од дипломирања 1925. до 1927. Од 1927. до 1930. био је суплент Мушке учитељске школе у Сомбору. Исте године изабран је за асистента на Хистолошком институту Медицинског факултета у Београду. Докторирао је 1933. На новооснованом Ветеринарском факултету у Београду (1936) један је од прве тројице наставника коме је у звању доцента поверена настава из Хистологије и ембриологије. Оснивач је и управник Хистолошког института (1938). За редовног професора изабран је 1956. Од 1954. једно време је држао наставу и на Ветеринарском факултету у Сарајеву.

Написао је прве уџбенике из Хистологије и ембриологије за студенте ветеринарске медицине: *Хистологија – хелиџица и њикива* (Бг 1959), *Јединица живе материје* (Бг 1953), *Основи хистолошких вежби и прикази микроскопске грађе орџана* (Бг 1947). Сматра се да његова књига *Природно реџулисаше зачећа код жене* (Бг 1939) спада у базична дела Београдске акушерско-гинеколошке школе. Објавио је више десетина научних радова из различитих области хистологије и ембриологије животиња. Председавао је Међународним конгресом о пчеларству у Бечу 1956.

ДЕЛА: „О утицају инфрацрвених зракова на семеник пацова *Rattus norvegicus* var. *alba*”, *Зборник радова Српске академије наука*, 1951; „Beitrag zur Frage der Terminologie der Gehörgangsdriisen”, *Acta Anatomica*, 1958, 33; „Einfluss der Gibberellin auf die Differenzierung der Beinregenerative von Kammmolchen”, *Acta Anatomica*, 1961, 46.

ЛИТЕРАТУРА: М. Ж. Балтић (ур.), *Знамениите личности ветеринарске медицине Србије I*, Бг 2009.

М. Ж. Балтић

ВЛАТКОВИЋ, Драгољуб, историчар књижевности (Сопот, 27. IX 1924 – Београд, 25. VIII 1999). Студије књижевности завршио у Београду. Радио у издавачком предузећу „Рад” и у Радио Југославији; био је професор у Панчеву и на Војној академији у Београду. Поред књижевних студија приређивао сабрана и изабрана дела М. Глишића, Б. Станковића, П. Кочића и др. Биографска истраживања, проучавање архива и преписке у основи су његовог бављења драмским стваралаштвом и историјом позоришта у Београду, Сарајеву и Новом Саду, историјом појединих драмских дела и њихових извођења (*Кочић, између Сициле и Сиене*, Бл–Бг 1997), те променама које настају од првих ауторових интервенција (*Кочићана на сцени 1900–1975*, Бг 1979). Издвајају се радови о Нушићу: докторска дисертација *Млади Нушић* (1964), библиографија *Нушић у Југославији* (Бг 1965), монографије *Нушић и Српско народно њозориште 1890–1980* (Н. Сад 1982) и *Сво њодина „Народно њосланика” у Народно њозоришту* (Бг 1986).

ДЕЛА: *Волео сам, више нећу: љубавна сторадања и (не)женидбе српских сисаишеља*, Бг 1986; *Суђења српским њисцима*, Бг 1987; *Нушић, наш Шекспир*, Смед. 1995; *Нобеловац у новинама: сусрећи и разговори новинара са Ивом Андрићем*, Ниш 1996; *Беше моје... (љубави Боре Станковића)*, Бг 1999.

ЛИТЕРАТУРА: К. Лазић, „Др Драгољуб Влатковић: Прилог библиографији радова о Петру Кочићу”, *Библиошкар*, 1967, 19, 1/2; З. Т. Јовановић, „Драгољуб Влатковић”, *Театрон*, 2000, 25, 11.

Др. Вукићевић

ВЛАТКОВИЋ, Жарко, великаш (? – ?, јул 1498). Син Влатка Ђурђевића и млађи брат војводе Иваниша Влатковића. На сцену

ступа током лета и јесени 1452. у рату са херцегом Стефаном Вукчићем. Тада су га Дубровчани наговарали да сузбије активности брата Иваниша на измирењу са херцегом. Крајем 1452. херцег је добио помоћ Турака па је напао градове побуњеника. Нови у Луки је бранио **В.**, херцег је опсео град и тукао га топовима, али није успео да га заузме. **В.** је храбро бранио град и нанео херцегу озбиљне губитке. По измирењу са сином херцег је Влатковићима опростио неверу.

Влатковићи се 1466–1468. учвршћују у Крајини, у чему, поред Иваниша, главну улогу игра **В.** Он је 1470. претео град Вргорац херцегу Влатку. Дубровчани су га у овом сукобу помагали оружјем. Међутим, у августу 1470. одбили су да га помогну у некој акцији. Покушали су да га измире са херцегом али безуспешно. Почетком 1471. они су рачунали на помоћ **В.** у одбрани Стона од Турака и позвали га у град Стон са 100 људи. Опасност је минула па **В.** није ни долазио, али га је дубровачка влада ипак наградила са 50 дуката.

Турци су све више притискали поседе Влатковића, тако да је **В.** у лето 1471. морао да се „нагоди” око дријевске царине са Хамза-бегом. Све време је остао у лошим односима са херцегом Влатком. Пре 1472. Иваниш и **В.** су се поделили и свако је независно управљао својим поседима. Од лета 1473. нагло се проређују вести о **В.**, а западно од Неретве јавља се турски вилајет Приморје. Следеће 1474. **В.** се помиње на неком поседу на Петини. Он је на новим поседима, добијеним од Угарске, наставио борбу против Турака, али и Венеције. Марта 1480. Сињорија се жали угарском двору на штете које јој он наноси у Далмацији. После овога дуго нема вести о њему.

ЛИТЕРАТУРА: М. Динић, *Дубровачки њирибући*, Бг 1935; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Бг 1952; В. Грковић, „Вилајет Приморје”, *ГДИ-БиХ*, 1964 (1963), 14; С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, Бг 1974; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Х. 1979; Х. Шабановић, *Босански њашалук*, Сар. 1982; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, Бг 1996.

С. Мишић

ВЛАТКОВИЋИ, село у Републици Српској, у општини Кнежево, на развођу између реке Угар на југозападу и реке Врбање на североистоку (десне притоке Врбаса). Насеље, изграђено око 10 км југоисточно од општинског центра, дисперзивног је типа и протеже се правцем југоисток–северозапад на дужини од око 10 км по југозападној – присојној планинској страни. У њему се налазе основна школа и две пиране. Године 1991. имало је 730 становника, од којих су 99,3% били Срби.

ЛИТЕРАТУРА: *Сивановићиво БиХ, народносни састав њо насељима*, Зг 1995.

Д. Шамара

ВЛАТКОВИЋИ, властееоска, великашк родица у Западном Хуму. Језгро посед је било у жупи Вруљи (долина Требиња са градовима Вргорац, Вратар и Љубуц). Оснивач ове породице је Богавац, а за следи Радивој. Они нису играли значајну политичку улогу. Радивој је умро пре а његови синови су активни на почетку в. – 1415. били су уз краља Остоју. У Сандаља Хранића и краља Твртка I Радивојевићи су били уз краља, са жељом се ослободе власти Косача, али су потпуно под власт Ђурђа Војсалића. Он је 1434. новима Ђурђа Радивојевића, војводи влук, кнезу Николи и кнезу Влатку, врџаштине. Том приликом се наводе њихови поседе: Вратар, Нови и Крушевац, у Горској жупи, Живошоће у Макару село Макара и њихов део дријевске царине. Под њихову власт су враћени и Качићи. Крајем 1435. и 1436. браћа су се борили на страни Угарске против Стефана Вукчића Косаче. Крајем 1436. Влатко Ђурђевић је тражио од Дубровчана да га измире са Косачом. Дубровчани су га они одбили. Први се са њим измирио Никола Радивојевић, стриц Ђурђевића, добио свој део дријевске царине. Поред њега се опет сукобила са Стефаном Вукчићем својим сизереном, почетком 1444. Заједно са краљем Стефаном Томашем они су покушали сачу потиснути из Западног Хума и у Дријева. Стефану Вукчићу су помогли Радивојевиће – Ђурђевиће.

У време рата Дубровника и херцего Стефана Вукчића (1451–1453) на сцену ступила нова генерација ове породице. То су син Влатка Ђурђевића: Иваниш, Жарко, Тадија и Андрија. Старшина породице је био Иваниш Влатковић, који је 25. III 1451. напустио херцего заједно са Владиславом и склопио савез са Дубровчанима, којима њему и браћи дали своје грађанство и дозволили палату у граду. У време преговора о миру 1453. Дубровчани су наговарали Жарка да утиче на брата Иваниша да измири са херцегом. Мир је ипак склопљен а **В.** су се вратили под власт Косаче. Године 1455. избија нови сукоб **В.** и херцего, по коме је **В.** се склони на Стон, а затим и у Дубровник. Исте године херцег је трајно протерао из Западног Хума. Они ће од краља Томаша добити нове поседе, вероватно у Ливњу. Дубровчани су од 1458. почели да добијају „провизију” од 600 перпера, по уговору из 1452. До смрти војводе Иваниша Влатковића Дубровчани су редовно исплаћивали „провизију”, а после тога нису више тако редовни у исплати његовој браћи.

После смрти херцего Стефана **В.** се склонио на Стон, а затим и у Дубровник. До 1466. до 1468. господарили Крајини и тражили угарску подршку и тако се вратили у Западног Хума. До 1470. продрли су у долину Неретве, а Жарко је исте године узео Врџаштине.

СРПСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Издавачи

МАТИЦА СРПСКА, Нови Сад
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ, Београд
ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, Београд

За издаваче

Проф. др Драган Станић
Академик Никола Хајдин
Драгољуб Којчић

Лектори

Милена Микић Враголић, Вера Василић

Коректори

Вера Василић, Бранислав Карановић

Компјутерски слој

Редакција Српске енциклопедије

Припрема за штампу

Наташа Прибићевић, Александар Прибићевић

Технички уредник

Вукица Туцаков

Штампа

Службени гласник, Београд

Тираж 5.000

ISBN 978-86-7946-121-6

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
0 /9 (497 . 11) (031 . 038)

СРПСКА енциклопедија . Том 2 , В–Вшетчка /
[главни уредници Чедомир Попов, Драган Станић] . - Нови Сад :
Матица српска ; Београд : Српска академија наука и уметности :
Завод за уџбенике, 2013 (Београд : Службени гласник) . - 980 стр. :
илустр. ; 30 см

Тираж 5.000.

ISBN 978-86-7946-121-6

а) Србија - Енциклопедије б) Енциклопедије, националне

COBISS . SR - ID 281167623

К.Б. 34922

8 600262 035776 1